

De amerikanska rustningsfirmornas metoder

Senatskommitténs avslöjanden

Sammanställda
av Carl J. Brunskog

G. W. Engström &- C:o Boktr. * Stockholm 1935

FÖRETAL.

Föreliggande sammanställning är det sista arbete som inom Informationsbyrån Mellanfolkligt samarbete för fred utförts av kapten Carl J. Brunskog, den är den sista i ledet av skrifter, som bära hans namn och vittna om hans nit och osparda möda för folkupplysning inom olika områden i problemkomplexet Para Pacem (rusta för freden).

Han har i stor utsträckning följt en redogörelse för den amerikanska s. k. Nykommitténs resultat, publicerade i tidskriften *Foreign Policy Reports* (New York, dec. 1934). Dock har han i viss mån självständigt behandlat dess stoff och aktualiserat det för svenska läsare. Ämnet har otvivelaktigt mer än dagsintresse. Att kasta ljus över rustningsfirmornas skumraskmetoder är en förutsättning för att befria det mellanfolkliga samarbetet från den hämsko de utgöra. Den amerikanska kommitténs arbete har väckt opinionen och framtvingat liknande undersökningar nu närmast i England, där en kunglig kommission i april började sitt arbete.

Då denna redogörelse nu utsändes är det med en förhoppning att genom denna samling fakta ge svensk publik ännu ett medel till bedömning i en fråga, till vars lösning opinionen i alla länder borde kunna bidra.

För framställningens vederhäftighet svara såväl den kände amerikanske skriftstäl-laren William T. Stone som Carl J. Brunskog. Kapten Brunskog var inom det här be-handlade området en inom nordisk fredsrörelse mycket anlitad och högt skattad före-dragshållare. Om hans tidigare skrifter: Fakta om rustningsindustrin (denna serie n:r 12) och Kampen mot rustningsindustrin (n:r 14) erinras.

Med tacksamhet och vördnad inför hans osjälviska insats, med djup saknad över den oersättliga förlusten av hans förmåga och hans personlighet, bringas hans ljusa minne i hans vänners åtanke.

Stockholm i maj 1935.

*Informationsbyrån Mellanfolkligt
samarbete för fred.*

INLEDNING.

Den 6 mars 1934 motionerade senator Gerald P. Nye om en offentligt undersökning av förhållandena inom den amerikanska rustningsindustrin. Den 12 april tillsatte För-enta staternas senat med anledning härav, genom resolution nr 206, en särskild kommitté, vilken bemyndigades att verkställa en dylik undersökning och framkomma med förslag till statsåtgärder som kunde föranledas av undersökningens resultat.

Kommitten sammansattes av följande sju senatorer, utnämnda av Förenta staternas vice president, nämligen Gerald P. Nye, ordförande, Walter F. George, Bennet Champ Clark, Homer T. Bone, James P. Pope, Arthur H. Vandenberg och W. Warren Barbour. Till sin generalsekreterare och huvudundersökare (Chief investigator) utsåg kommit-tén Stephen Raushenbush.

Kommittens uppdrag är i stort sett,

- 1) att utreda beskaffenheten av de amerikanska organisationer som kro engagerade i rustningsindustrin och deras affärsmetoder samt importen och exporten av krigsmateriel till och från U. S. A.;
- 2) att undersöka den existerande nationella lagstiftningen och de internationella avtal som U. S. A. träffat på ifrågavarande område;
- 3) att granska en tidigare utredningskommissions (War Policies Commission) resultat och förslag samt föreslå erforderlig lagstiftning; ävensom i anslutning härtill
- 4) att undersöka möjligheten av statsmonopols inrättande för tillverkningen av krigsmateriel.

Kommittén gavs domstols befogenhet i fråga om undersökningens bedrivande och tilldelades erforderliga anslag. President Roosevelt, som starkt understött förslaget om tillsättandet av denna kommitte, förklarade att kommittén skulle från myndigheternas sida komma att erhålla all den medverkan som kunde påfordras. Ordalydelsen av den instruktjon, som gäller för kommittén återfinnes nedan i bilaga 1.

Senatskommittens undersökning - som alltjämt fortgår - har hittills avslutats beträffande nio stora amerikanska firmors verksamhet. Ur industriell synpunkt kunna dessa finnor indelas i tre grupper:

A. Sådana som uteslutande eller huvudsakligen tillverka och försälja krigsmateriel: 1) *Electric Boat Company* i New York och Groton (nedan benämnd Electric Boat), grundad 1900, tillverkar huvudsakligen undervattensbåtar; 2) *Driggs Ordnance and Engineering Company* (Driggs), New York, grundad, omkr. 1888, är specialist på artillerivapen; 3) *American Armament Corporation*, (Armament Corporation), startad så sent som 1933, tillverkar artilleri- och försäljer dessutom all slags övrig krigsmateriel, tillverkad av andra firmor inom och utom U. S. A.

B. Sådana firmor som fabricera eller sälja, materiel för militärt ändamål men även för kommersiella, icke militära syften: 4) *Curtiss-Wright Export Company* (Curtiss-Wright), dotterbolag till »Curtiss-Wright Corporation», tillverkar och försäljer flygplan och motorer; 5) *Pratt & Whitney Aircraft Company* (Pratt & Withney) samt 6) *United Aircraft Export Company* (United Aircraft), bägge filialer till »United Aircraft and Transport Company», likaledes sysselsatta i flyg- och motorbranschen; vidare två kemiska industrier: 7) *Federal Laboratories, inc.* (Fed. Laboratories), Pittsburg, Pennsylvania och 8) *Lake Erie Chemical Company* (Erie Chemical), Cleveland, Ohio, som båda framställa tårgaser och annan utrustning för polisen samt spräng-, brand- och gasbomber j ämte annan kemisk materiel för krigsväsendet.

C. Företag som tillverka och sälja ett stort antal olika industriprodukter för kommersiellt bruk och därjämte för militärt ändamål: 9) *E. I. du Pont de Nemours Company* (du Pont), Wilmington, Delaware, den största amerikanska tillverkaren av militära och civila sprängämnen, en omfattande koncern med ett trettiotal dotterbolag och starka ekonomiska intressen inom flera andra varubranscher. Herrarna du Pont, fem till antalet, äro av fransk extraktion. Firman grundades på 1700-talet.

Enligt det bevismaterial som framlagts inför senatskommitten sälja de nu nämnda firmorna krigsmateriel till Förenta staternas regering och äro dessutom engagerade i vapenhandeln på Europa, Fjärran Östern och Sydamerika. Undersökningen har avslöjat vissa krafter, som sträcka sitt inflytande långt utöver själva krigsmateriel-tillverkningens område och vilka kanske också delvis förklara statsmännens hittills misslyckade försök att bemästra rustningsproblemet. Under sin första offentliga förhörssession, i Washington den 4-21 september 1934, framlade kommittén ett bevismaterial som i stort sett bekräftar det berättigade i de anklagelser som tidigare riktats mot den privata rustningsindustrin. En del av materialet var, det måste man erkänna, enbart sensationellt och en annan del kanske av tvivelaktigt värde. Större delen därav avslöjade emellertid, ehuru ofullständigt, vissa förhållanden, som allmänheten i både Amerika och den Övriga världen borde ha rätt att få vetskap om. Den följande redogörelsen, som grundar sig på senatskommittens offentliga handlingar¹⁾ jämte en analys i »Foreign Policy Reports», ger ett kortfattat sammandrag av undersökningens viktigaste resultat.

RUSTNINGSFIRMORNA BRYTA MOT EXPORTFÖRBUD.

Ett av statsmännens viktigaste strävanden efter världskriget har varit att skapa ett maskineri för fredens bevarande. I detta syfte ha både Nationernas förbund och enskilda regeringar, bland dem Förenta staternas, utfärdat vapenexportförbud eller anbefallt vissa andra begränsningar inom rustningsområdet. Den 18 maj 1934 antog Förenta staternas kongress en resolution, som förbjuder försäljning av krigsmateriel från U. S. A. till Bolivia och Paraguay, vilka ligga i krig med varandra. Den 28 i samma månad stadfäste president Roosevelt detta beslut.

Undersökningskommitten fann emellertid, att vissa rustningsföretag hade icke endast motarbetat antagandet av denna resolution, utan även direkt trotsat statens politik genom att kringgå det nämnda exportförbudet. Några få dagar efter Roosevelts proklamation förklarade hr *Lammot du Pont* i ett brev (6/6 1934) till presidenten, att hans bolag ville samarbeta med regeringen och försäkrade honom, att bolaget icke sålt krut eller sprängämnen för krigsbruk till vare sig Bolivia eller Paraguay sedan ett flertal år tillbaka. Telegram och korrespondens från du Ponts arkiv visade emellertid, att bolaget under denna tid sökt erhålla beställningar från de båda krigförande parterna:

Den 7 juni erhöll *de Ponts* kontor i Buenos Aires från sin agent (N. E. Bates) i Paraguay en begäran om prisnoteringar på 2.000 kg. TNT (ett sprängämne), antagligen för regeringens i Paraguay räkning. Mr Bates tjänstgjorde samtidigt som agent för *Imperial Chemical Industries, Ltd.* (Imperial Chemical eller I. C. I.) i England, enligt ett handelsavtal mellan de båda firmorna. Det visade sig, att Bates, sedan han mottagit svar på sin förfrågan, omedelbart telegraferade till den engelska firman och föreslog, att den toge hand om denna affär. Dessutom skrev han samtidigt till I. C. I. med förklaring, att du Pont icke kunde direkt engagera sig på grund av president Roosevelts exportförbud.

Enligt det nämnda handelsavtalet mellan du Pont och Imperial Chemical erhåller det förra en viss procent på det senares alla försäljningar till Sydamerika.

¹ Munitions Industri. Hearings before The Special Committee Investigation of the Munitions Industry, United States Senate, seventy-third Congress, Part 1-4, Washington 1934, part 1-9; Washington 1935.

Senatskommitten framlade vidare bevis för att andra amerikanska korporationer med verksamhet i Sydamerika i förväg vidtagit mått och steg för att kringgå ett eventuellt vapenexportförbud:

Tidigt på nyåret 1933, då förslag till ett dylikt förbud förelåg, instruerade C W. Webster, ordförande i *Curtiss-Wright*, sin agent i Chile att avgöra huruvida flygplan som tillverkats av firmans fabriker i Santiago i Chile under alla förhållanden kunde exporteras till de sydamerikanska staterna. Agenten svarade, att det icke tycktes förefinnas något binder för ett sådant arrangemang.

Kommitten fann dessutom, att flera amerikanska firmor under tiden mellan den 18 maj, då kongressen antog den nämnda resolutionen om vapenexportförbud och den 28 maj 1933, då presidentens därom proklamation kungjordes, gjort ihärdiga försök att tillförsäkra sig kontrakt för framtida leveranser till Bolivia:

Bland mycket annat framkom det, att *Annament Corporation* den 25 maj - tre dagar före förordningen - undertecknat ett kontrakt för leverans av krigsmaterial till ett belopp av över 2 milj. dollar, d. v. s. mer än det dubbla värdet av alla dess tidigare försäljningar till Bolivia.

Vid förhören inför senatskommitten gav finnan uttryck åt den ståndpunkten, att eftersom betalningarna för beställningen verkställdes innan presidentens proklamation kungjorts, »så vore denna materiel den bolivianska regeringens egendom - och det funnes ingen lag i U. S. A. som kunde hindra den bolivianska regeringen från att avhämta sina ägodelar».

Den 30 maj skrev *Curtiss-Wrights* agent i Sydamerika: »Jag håller på att förmå den bolivianska regeringen att teckna kontrakt för allt framtida behov, innan ännu något beslut fattats i Staterna» (Han visste tydligen ej om presidentens beslut av den 28 mai.)

Utrikesdepartementet hade, enligt utsago även av dess tjänstemän (Joseph C. Green), varit konsekvent emot leverans av krigsmateriel till Bolivia och Paraguay under Chaco-konflikten, men saknade, intill dess kongressen antagit en lagstiftning i denna fråga, befogenhet att förhindra dylik leverans. Efter presidentens kungörelse hade utrikesdepartementet dock icke på något sätt velat överskrida sin befogenhet genom att söka »tolka» kongressresolutionen, utan hade tillrätt vapenfirmorna att anlita advokat och låta pröva resolutionens tillämpning inför domstol.

Än vidare, på begäran av den bolivianska ministern i Washington undersökte utrikesdepartementet alla ännu icke effektuerade order om leverans av vapen och ammunition, och den 27 juli 1933 publicerade utrikesminister Hull en förteckning över vissa undantag från det allmänna exportförbudet. Enligt denna förteckning skulle leverans av utförda beställningar få ske till ett sammanlagt värde av approximativt 620.000 dollar. Däremot förbjöds ett antal andra leveranser till ett värde av nära 2 milj. dollar.

Ett annat försök att undvika konsekvenserna av exportförbudet gjordes 1933 av vissa med *Curtiss-Wright* förbundna intressegrupper i Kina. *International Aviation, Inc.* som kontrolleras av *Curtiss-Wright*-koncernen, undertecknade nämligen den 29 mars 1933 ett »fingerat» kontrakt om leverans av 96 krigs flygplan. Detta kontrakt skulle användas i händelse av ett eventuellt exportförbud för Kina.

I ett telegram från Shanghai till Curtiss-Wright förklarades, att kontraktet kunde annulleras efter en uppsägningstid av två veckor, att det icke omfattade någon beskrivning på flygplanen eller omnämde några priser, samt att ingen dato för leveransen utsatts. Telegrammet fortsatte:

»Denna sak måste undandragas offentlighet av varje slag.. . Det måste förstås, att detta icke är köpeavtal utan kontrakt i avsikt att skydda regeringen mot exportförbud. Detta kontrakt ger oss moraliska fördelar över konkurrenter.»

L. Y. Spear, vice ordförande i *Electric Boat*, skrev 1928 till Vickers: »Det är beklagligt att vårt utrikesdepartements fördärvliga verksamhet lagt en hämsko på vapenbeställningar från Peru genom att genomdriva att Perus diplomatiska förbindelser med Chile återupptagas.»

Sir Charles Craven, *Vickers*, gav i januari 1933 i brev till *Electric Boat* uttryck åt sin oro över »att »Genéve eller någon annan besvärlig organisation» skulle avskaffa de tunga undervattensbåtarna.

I oktober 1924 gjorde kommandör Aubry, sydamerikansk agent för *Electric Boat*, försök att bli förordnad såsom officiell representant för Peru vid 1925 års vapenhandelskonferens i Genéve. Han skrev till sin firma:

»Jag känner, att jag skulle kunna göra nytta för Peru där,. . . likaväl som för u-båts frågan i Sydamerika. Mitt motto skulle bli 'ingen begränsning för u-båtsbygge i Sydamerika; u-båtarna äro försvarsvapen.» Ehuru Aubry icke deltog i konferensen, tycktes hans bolag icke haft något emot hans representantskap, med undantag för utgifterna, som de funno väl kraftigt tilltagna.

TYSKLAND FÅR HJÄLP ATT UPPRUSTA.

Flera vapenfirmors korrespondens avslöjade ringaktning för utrikesdepartementets politik rörande det fredliga biläggandet av internationella tvister och rörde i övrigt fientlighet mot nedrustningssträvandena:

Versailles-traktaten och det särskilda freds fördraget mellan Förenta staterna och Tyskland förbjuda kategoriskt all import till eller export från Tyskland av »vapen, ammunition och krigsmateriel av vad slag den vara må». De f. d. allierade och associerade makterna torde ha försökt att genomdriva dessa restriktioner och tvinga sina undersåtar att iakttaga desamma.

Arkiven hos de amerikanska företag som senatskommitten undersökt ha emellertid avslöjat, att de nyssnämnda fördragen kränkts icke endast av den tyska rustningsindustrin, utan även av privata firmor i Frankrike, Storbritannien och Förenta staterna. Dessa vittnesbörd tyda på, säger kommittén, att privata affärsintressen, som profitera på handeln med krigsmateriel, »mähända äro mäktigare än regeringarna». Huru som helst har det visat sig, att de brittiska, franska och amerikanska utrikesdepartementens eventuella ansträngningar i syfte att förhindra att Versaillesfördragets åsidosättande av rustningsintressen inom deras egna länder totalt misslyckats.

Även om man bortser från en del agents på hörsägen och rykten grundade tvivel-

aktiga vittnesmål, kvarstår en imponerande mängd bevis, som illustrera europeiska och amerikanska företags aktiva delaktighet i den tyska upprustningen. Det på-visades inom senatskommitten bl. a., att *Curtiss-Wright* och *United Aircraft* ökat sin export av flygplan och motorer oerhört under åren 1933 och 1934, d. v. s. efter national-socialismens »Machtergreifung». Det senare bolagets export till Tyskland steg sålunda från 2.000 doll. 1931 till 6.000 doll. 1932, 272.000 doll. 1933 och 1.445.000 doll. under de första åtta månaderna av 1934:

1933 års leveranser omfattade 29 motorer; de åtta första månaderna av 1934 176 motorer, 2 Boeing transportplan och ytterligare 6 flygplan, vilka beskrevos såsom »postplan». De voro emellertid, enligt intyg av exakt samma konstruktion som de vilka bolaget sålt till Förenta staternas krigsflotta under beteckningen »tvåsitsiga stridsplan».

Den 29 mars 1933 undertecknade *Pratt & Whitney* ett kontrakt med Bayerska motorverken, enligt vilket detta bolag erhöll rätten att bygga »luftkylda flygplansmotorer lika dem som användas av Förenta staternas krigsflotta».

Den ursprungliga överenskommelsen föreskrev, att bayerska bolaget skulle betala en paten-tavgift av 200 dollar för varje motor som byggdes efter det amerikanskaIn bolagets ritningar och dessutom rapportera antalet sålunda tillverkade motorer. Avtalet ändrades emellertid på bayrafnas begäran därhän, att rapporteringsskyldighete'l ströks och licensen ersattes med en årsavgift av 50.000 dollar, oavsett antalet tillverkade motorer.

Före världskriget voro firmorna du Pont i Amerika, *Nobel* i England och *Koln-Rottweiler* i Tyskland intimt förbundna genom ett avtal om patenter och tillverkningsmetoder för alla slags militära sprängämnen. Dessa förbindelser, genom vilka världens mäktigaste krut- och sprängämnes fabriker utbytte militära hemligheter, avbrötos av kriget. De återupptogos 1919 mellan du Pont och Nobel. År 1926 träffade du Pont ett nytt avtal med *Koln-Rottweiler* samt med *Dynamite Aktien Gesellschaft* (f. d. Tyska Nobelbolaget), enligt vilket avtal ett utbyte av patenter och hemliga uppfinningar beträffande alla slag av sprängämnen för »industriella ändamål» skulle ske firmorna emellan. Tjänstemän i du Pont intygade inför senatskommitten, att de sprängämnen varom det här var fråga kunde användas för militära ändamål.

Ett liknande avtal hade träffats mellan de två nämnda tyska bolagen och *Imperial Chemical Industries*, Nobels efterträdare i England. Denna trehövdade kemikalietrust hade, enligt vittnesutsago, med du Pont överlagt om att utsträcka överenskommelsen ifråga till att gälla »alla militära produkter», så snart Versaillesfördragets restriktioner undanröjts. Det är att märka, att de nämnda tyska bolagen äga ett betydande finansiellt inflytande i den franska Kühlman-trusten.

I ett brev av den 6 mars 1933 skriver ordföranden i *Imperial Chemical*, tillika styrelseledamoten i du Pont, sir Harry McGovan, bl. a. följande: »Ehuru våra vänner (tyskarna) sedan många år stått utanför den militära exportverksamheten, ha de antagligen tillverkat för sina hemma-behov, och jag tror, att vi kunna förutsätta, att de icke varit sysslolösa inom forsknings-området. Det är detinitivt fastställt, att de i varje fall icke varit det beträffande militära sprängämnen. Jag är säker på att de, när de få tillverknings- och möjligen även exportfrihet, hoppas kunna inta en framstående ställning på området och honorera vår överenskommelse med dem rörande sprängämnen. Vi ha också haft delna eventualitet i åtanke.»

Trots Versailles-fördraget undertecknade du Pont den 1 januari 1933 kontrakt med en internationell spion, D. F. Giera, som därigenom erhöi i uppdrag att underhandla om försäljning till Tyskland och Holland av militära sprängämnen:

Kontraktet annullerades den 2 februari och ersattes den 15 i samma månad med ett nytt, vari vissa ändringar vidtagits med: hänsyn till Versailles-traktatens förbudsbestämmelser. Detta andra kontrakt upphävdes i sin tur, och det visade sig, att Giera av du Pont erhållit 25.000 dollar i ersättning för vissa utgifter.

Rapporter från du Ponts europeiska försäljningskontor och andra amerikanska vapenfirmor visa en oerhörd ökning i Tysklands import av vapen och ammunition under 1933 och 1934:

Sålunda rapporterade William Taylor, chef för *du Ponts* kontor i Paris, en stigande illegal trafik över Holland samt en inom Tyskland mycket utbredd handel med krut och lätta vapen. Under det att den legitima exporten från europeiska länder av krut år 1932 icke uppgick till mer än 300 ton, beräknades den illegala handeln med detta ämne till över 1.000 ton, av vilka en stor del tillverkats i Tyskland. Taylor namngav fyra tyska firmor, som påstås van verksamma inom den olagliga vapenhandeln. Dessa firmor vore *James Magus & Company*, *Benno Spirro*, *Carlowitz* och *Kunst & Albers*, alla i Hamburg.

MUTOR.

Utbetalning av s. k. kommissioner till »inflytelserika personer» synes vara ett gängse bruk, även om det inte är en offentlig metod, inom de flesta rustningsföretag.

Metodens utbredning illustrerades inför senatskommitten av flera hundra brev och rapporter från vapenagenter i alla delar av världen. Dokumenten visa, att åtta av nio rustningsfirmor som kommittén undersökt erbjudit »kommissioner» eller andra ekonomiska fördelar åt skilda personer, som synas ha varit dem till nytta vid främjandet av den utländska handeln.

Den enda firma vars korrespondens, i den mån kommittén haft tillfälle ta del av densamma, icke blottat de vanliga oförsiktiga hänsyftningarna på affärsmetoden ifråga, var United Aircraft.

Bolagets ordförande, hr Love, förnekade att kommissioner vora oundgängliga för erhållande av order från utlandet.

Bolagets agent i Columbia säger emellertid i brev, att vissa flygofficerare i den columbianska regeringens tjänst berättat honom, att hr Love erbjudit dem »säkerheter» mot att de förordade United Aircrafts flygplan. En annan av bolagets agenter, i Bolivia, omtalade, att han erhållit instruktion att om möjligt avhålla sig från att i sin »officiella korrespondens» antyda »kommissioner» - men tillade, att enligt hans mening ingen kunde göra affärer i Sydamerika med en så svag »kommissionsbasis» som 2½ eller 3 %.

Andra vapenfirmor medgåvo öppet mutsystemets utbredning. Så meddelade exempelvis vice ordföranden i *Electric Boat*, L. Y. Spear, i brev till »Vickers, Ltd.» : »Den verk-

liga grunden för all sydamerikansk handel är 'ympning' (graft).» En brittisk firma, »Soley Armament Company, Ltd.», som är återförsäljare av krigsmateriel, underrättade J. A. Miranda i Armament Corporation, att »vi förstå fullkomligt, att vapenaffärer allmänhet icke göras utan att tjänstemän 'oljas'.»

Bevismaterialet visade, att *du Pont* hade år 1933 betalat särskilda provisioner till icke namngivna tjänstemän i den kinesiska militärförvaltningen i avsikt att erhålla ett kontrakt för försäljning av militära sprängämnen. Samma år hade *du Pont* utbetalat ett betydande honorar till den dåvarande presidentens i Argentina son, uppenbarligen i samband med en plan för förhindrande av att en statlig sprängämnes fabrik uppattes i Argentina.

Curtiss Wright's korrespondens innehöll hänvisningar till »extra provisioner» och lät i andra fall förstå en beredvillighet från bolagets sida att köpa inflytande i Bolivia, Peru, Chile, Salvador, Argentina, Mexiko, Kina m. fl. länder. Curtiss- Wrighttjänstemän i Bolivia omtalade, att bolivianske generalinspektören ansågs vara en »tysk partner» i firman »Webster and Ashton», som var agent för Curtiss Wright och andra amerikanska firmor.

Nye-kommitten påvisade vidare, att försäljning av militärutrustningar från *Federal Laboratories* till den kubanska regeringen åtföljdes av provisioner till en löjtnant Demestre, som förestod inköpen under Machado-regimen. En annan firma, *Armament Corporation*, hade anställt agenter som åberopade sig på att ha inflytande i militär- och regeringskretsar i Columbia, Peru, Ecuador, Bolivia, Brasilien, Cuba m. fl. länder. Tjänstemän i *Erie Chemical* intygade, att provisioner utbetalats till en kommandörkapten Strong i Förenta staternas flotta. Strong »lånades» till den columbianska regeringen 1932 för att bistå med råd vid det nationella försvarets ordnande.

Electric Boat erbjöd, 1932, en provision av 20.000 dollar till Juan Leguia, son till den dåvarande presidenten i Peru, för var och en av två u-båtar som skulle byggas för den peruanska flottan. Vidare, under en period av 11 år, från 1919 till 1930, utbetalade bolaget ett belopp av 766.000 dollar till den beryktade sir Basil Zaharoff, vars tjänster bestodo i att »göra det nödvändiga» för att Electric Boat skulle få behålla ett spanskt kontrakt i konkurrensen med tyska och italienska u-båtsbolag.

Samtidigt som senatskommitten offentliggjorde korrespondensen rörande mutning, undersökte den, att dess mening icke vore att kasta en skugga på de främmande tjänstemän som kanske, eller kanske icke, mottagit ersättningar, som erbjudits dem på agenternas begäran. Dessa förhållanden, sade kommittén, härröra sig ur det system som tillåter att okontrollerade privata sammanslutningar, som arbeta för profit inom ett starkt konkurrensbetonat område, överbjuda varandra för att erhålla lukrativa kontrakt med stater som sakna möjligheter att inom landet tillgodose sina nationella rustningsbehov. En stor del av denna korrespondens förrådade ett cyniskt förakt för regeringarna.

BÅDA DE KRIGFÖRANDE PARTERNA UPPRUSTAS.

Att samtidigt förse bägge de krigförande parterna i en internationell konflikt med vapen betraktas av rustnings firmor allmänt såsom en fullt legitim, ehuru något farlig form av affärsverksamhet.

De flesta av de firmor vilkas rörelse granskats av senatskommitten ha överbevisats om att ha sökt erhålla kontrakt från alla de fyra sydamerikanska stater - Bolivia, Paraguay, Columbia och Peru som under de senaste åren legat i krig. Ingen av dem tillverkar själv den krigsmateriel som erfordras för att kunna föra krig. Under *Leticia-konflikten* mellan Columbia och Peru blev det columbiaanska konsulatet i New York (och förmodligen även det peruanska) »översvämmat av förslag till inköp av all slags krigsmateriel, till större delen andrahands och gammalmodig materiel, som erbjuds av mäklare». Under 1933 och 1934 hade, enligt utsago av en representant för *United Aircraft*, »varenda flygplansfabrik av större betydelse fördubblat sina affärsansträngningar i Sydamerika». »*Du Ponts* militära avdelning underhåller med »*Imperial Chemical Industries*» gemensamma försäljningsagenturer i tio sydamerikanska stater, däribland Bolivia, Paraguay, Columbia och Peru. Skoda, Vicker och andra europeiska företag konkurrera med de amerikanska.

Enligt rapporter från *du Ponts* militära avdelning har denna på ett mycket aktivt sätt sökt knyta affärsförbindelser med såväl Bolivia som Paraguay under det nu pågående *Chaco-kriget*. Dess huvudagent i Sydamerika, N. E. Bates, besökte den 5 aug. 1932 under vistelse i Washington dessa båda staters legationer för att lämna prisuppgifter på ammunition och sprängämnen. Under *Leticia-konflikten* sålde *du Pont* 88.000 pund TNT (ett militärt sprängämne) till Peru, samtidigt som det sålde 340.000 pund av samma ämne till »*Atlas Powder Company*», som lät leveransen gå vidare till den columbiaanska regeringen.

Såväl före som under kriget i *Leticia* och *Chaco* förde *Curtiss Wrights* flygbolag en den mest aggressiva försäljningskampanj över hela Sydamerika. Det har visat sig, att bolagets agenter fört underhandlingar med alla de fyra i kriget inblandade staterna. År 1933 gjorde bolagets chef, C. W. Webster, en resa genom de krigförande länderna i affärsintressen. Hans ansträngningar framkallade tydligen de av firman önskade resultaten.

I Bolivia lyckades firman erhålla en avsevärd del av regeringens flygplansbeställningar och mötte därmed framgångsrikt konkurrensen från Vickers, Junkers och andra europeiska firmor. Under tiden jan. 1932- april 1934 sålde bolaget 24 militärplan för omedelbar tjänst i *Chaco*. *Curtiss Hawk* och *Ospreyplanen* sköttes av mekaniker som bolaget ställt till förfogande. Samtidigt försökte dess agenter på den andra fronten (ehuru med mindre framgång) sälja motsvarande utrustning till Paraguay.

Leticia - konflikten erbjöd liknande handelsmöjligheter. I maj 1933 rapporterade *Curtiss-Wright*:

»Under de sista två veckorna ha vi effektuerat en beställning på 9 träningsplan, 6 *Hawk*-plan och 6 *Falcon*plan till Columbia». Under 1933 sålde bolaget sammanlagt 26 flygplan till nämnda stat. I november samma år - under ett tillfälligt vapenstillestånd - skrev *Owen Shannon* i

Export Company från Peru: »Mitt senaste samtal med generalinspektören och marinministern var mycket lovande, och de skola diskutera inköp av omkring 10 Falcon och 5 Hawk». Vid utgången av september 1934 hade bolaget sålt 17 flygplan till ett totalt belopp av 553.752 dollars.

Inom båda krigsområdena mötte de amerikanska bolagen stark konkurrens från Europa, både från engelska, franska och andra firmor.

Bl. a. rapporterade C. W. Webster i mars 1933, att fransmännen »slutit kontrakt med den peruanska regeringen om ett 23-35 miljoners lån (franska francs), vilket skall användas utslutande för inköp av fransk utrustning - fullständiga flygplan, vapen, radioapparater, fotografiutrustning och annan materiel».

VAPENHANDELN FRÄMJAS GENOM BYTESAFF ÄRER.

År 1930 sålde *United Aircraft* 26 militärflygplan till Peru för ett pris av 745.000 dollars. Då bolaget på grund av landets finansiella svårigheter icke kunde driva in betalningarna, ingick det en överenskommelse med Peruvian Guano Company, som står under statlig kontroll. Flygbolaget förband sig nämligen att årligen under fem år uppköpa 12.000 ton guano. *United Aircraft* skulle behålla hälften av det fastställda priset, varvid 25 % skulle räknas såsom avbetalning av Perus resterande skulder till detsamma, och 25 % såsom likvid för nya inköp av flygmateriel, från *United Aircraft*. Kontraktet slöts vid en tidpunkt, då regeringen icke kunde fullgöra sina betalningskyldigheter för statens obligationer. *United Aircraft* har i Sydamerika varit mindre verksam än *Curtiss-Wright*, men har dock konkurrerat om beställningar från både Columbia och Bolivia.

En annan av de i Sydamerika verksamma amerikanska vapenfirmorna, *Armament Corporation*, grundades 1 december 1933 av A. J. Miranda, f. d. delägare i *Driggs*. Under en flygfärd till Sydamerika blev det klart för Miranda att där gaves exceptionella möjligheter. Han skilde sig från *Driggs* och inköpte en fabrik som kunde tillverka krigsmateriel. Inom sju månader hade det nyorganiserade *American Armament Corporation*, som startades utan att dess grundare behövt satsa något kapital, skaffat sig leveranskontrakt med Bolivia, Dominikanska republiken, och andra länder till ett värde av 2.902.000 dollars. Bolagets nettoinkomst under denna korta tid var 161.000 dollars.

RUSTNINGSFIRMORNA BEVÄPNA BÅDA PARTERNA I INBÖRDESKRIG OCH STIMLERA KAPPRUSTNING.

Rustningsfirmorna ha varit lika verksamma under inbördeskrig som under mellanfolkliga krig.

Innan den cubanske presidenten Machado störtades den 13 aug. 1933, hade *Fed. Laboratories* sålt tårgas och annan militär utrustning till regeringen. När revolutions fara på Cuba blev överhängande, öppnade *Fed. Laboratories* ordföranden J. Y. Young, förbindelser med Carlos Mendieta och andra oppositionsledare för att med dem diskutera ett »stort program» för anskaffning av krigsmateriel.

Den 18 augusti - sex dagar efter Machados flykt från Cuba - skrev Young till Mendieta och uttryckte sina lyckönskningar till den »lyckliga utgången på Cuba».

Sedan Cespedes-regimen störtats, den 4 sept. 1933, till förmån för en regering i vars spets dr Grau San Martin stod, började Fed. Laboratories, trots sina vänskapsbetygelser för Mendieta, omedelbart förhandla med båda lägren om vapenleveranser. Ett memorandum i bolagets arkiv visar, att Young erbjudit sin agent på Cuba, Texidor, en provision på 10 % på alla affärer som gjordes med Menocal-Mendieta-gruppen och 15-20 % på dem som gjordes med Graugruppen. Det klarlades av senatskommitten, att Fed. Laboratories utfört beställningar samtidigt åt regeringen och åt oppositionen.

Omedelbart efter det att Grau störtats och regeringen Mendieta bildats den 10 februari 1934 utnämndes Young till rådgivare »för att leda planerandet, organiserandet, utbildningen och utrustningen av den nationella polisstyrkan». Han erhöll omedelbart en handpenning av 10.000 dollars. Fed. Laboratories export på Cuba ökades kraftigt under de följande sex månaderna.

Ehuru undersökningskommitten icke kunde framlägga något påtagligt bevis för att amerikanska firmor direkt lyckats skapa krigspanik, avslöjade den, att deras verksamhet vid flera tillfällen uppmuntrat kapprustning.

1920 meddelade Electric Boats representant i Washington sitt kontor, att chefen för amerikanska flottans informationsavdelning berättat för honom att »hela maktbalansen har störts genom att Chile anskaffat sex undervattensbåtar och två slag-skepp från England, vilket framkallat en hel del oro i Argentina, under det att Peru är fullkomligt hjälplöst».

Händelseförloppet, som det i verkligheten försiggått, beskrevs i en korrespondens som visade, att brittiska regeringen under världskriget övertagit ett krigsfartyg, som just då var under konstruktion på ett brittiskt varv för Chile s räkning. För att ersätta detta, hade Chile beställt tio u-båtar att byggas av Electric Boat och Bethlehem Shipbuilding Corporation. Sex av dessa fartyg levererades till Chile vid krigets slut. Sedan Electric Boat på så sätt hjälpt Chile att upprusta och därmed rubbat maktbalansen, igångsatte bolaget en kraftig reklamkampanj i Peru. Underhandlingar inleddes med en kommandörkapten Luis Aubry i peruanska flottan, som erhöll 4.000 dollars för en liten broschyr som spriddes över hela Peru och som beskrev överlägsenheten hos Electric Boats u-båtar. Broschyren distribuerades f. ö. över hela det latinska Amerika. Någon tid senare tog Aubry avsked från flottan och blev sydamerikansk agent för Electric Boat.

En beskrivning på de metoder, som bolaget använde för att främja affärerna i Peru, lämnas i ett brev som dess vice ordförande, L. Y. Spear, 1924 skrev till sir Trevor Dawson, ordförande i Vickers:

»Vår nuvarande ställning i Peru, som är både ovanlig och stark, är resultatet av många års ansträngningar. Den går i själva verket tillbaka ända till tiden för den nuvarande presidentens, senor Leguia, första presidentperiod. Han tecknade ett kontrakt med oss om leverans av u-båtar, vilket kontrakt emellertid icke uppfylldes av hans efterträdare.

Kommendör Aubry, som är sjöofficer, stod i intim förbindelse med den aktion som återinsatte president Legula som ledare för Peru. Innan Aubry drog sig tillbaka från aktiv tjänst, anförtröddes honom flera viktiga uppdrag av presidenten. Bl. a. fick han till stånd den överenskommelse med Förenta staternas regering, enligt vilken en amerikansk flottbeskickning sändes till Peru. Det är under dessa omständigheter icke förvånande, att han står på god fot icke endast med regeringen utan även med den nämnda flott beskickningen.

I december inkallade presidenten en urtima riksdag för att besluta om antagandet av ett flottprogram, avseende bl. a. inköp av 6 u-båtar av vår modell. Kostnaderna för hela programmet skulle belöpa sig till närmare 25 miljoner dollars. Det enda som står i vägen för dess omedelbara antagande är den finansiella frågan. Riksdagen har diskuterat möjligheten av att upptaga en särskild skatt i samband med det nya flottprogrammet och finansiera ett lån med dessa skattemedel som säkerhet. Vi frukta att landets finanser icke skola visa sig tillräckligt starka för att hela programmet skall kunna påbörjas på en gång. Följaktligen försöka vi bringa det därhän, att beställningarna uppdelas på ett flertal år och påbörjas med två ubåtar. Det är naturligtvis underförstått, att de som leverera båtarna komma att anmodas att bistå med finansieringen.»

Efter utdragna underhandlingar, som bl. a. omfattade upptagandet av ett lån i Förenta staterna, beställde Peru hos Electric Boat 1924 två u-båtar för en kostnad av 2.473.000 dollars och 1925 ytterligare två för 2.500.000 dollars.

I mars 1927, vid en tidpunkt då förhållandet mellan Chile och Peru var mycket spänt (med anledning av Tacna-Arica-konflikten), erhöll Electric Boat en förfrågan från Chile om det kunde skaffa två u-båtar för omedelbar leverans. Då bolaget ännu hade de två nämnda u-båtarna under arbete för Perus räkning, meddelade firman sin agent i Chile, att det säkraste sättet för en snabb leverans vore att anmoda Vickers i England. Denna firma hade ett samarbetskontrakt med Electric Boat. Den 3 maj skrev därför Spear till Vickers:

»Av skäl som Ni redan känner... torde det vara bäst, åtminstone för närvarande, att i fortsättningen tala endast om brittisk modell. Om Ni skulle besluta Er för att framlägga ett kostnadsförslag, måste Ni naturligtvis ihågkomma våra 5 % i patentavgift, ävensom de 5 % i provision som vi omnämnde i vårt telegram...»

Det framgår icke av handlingarna i Electric Boats arkiv, huruvida Chiles oro dikterades av Perus flottprogram eller farhågor för omedelbara fientligheter med grannstaten. Electric Boat och Vickers förtjänade emellertid på den kapprustning som följde.

Vid samma tidpunkt igångsatte Electric Boat en kampanj i Brasilien och Argentina.

1923 besökte kommendör Aubry Rio de Janeiro och Buenos Aires i avsikt att erhålla order. I Rio sade man honom, att brasilianska marinministern vore livligt övertygad om att regeringen någon gång under nästa år skulle vara i stånd att underteckna ett kontrakt på fem u-båtar. I Argentina fann Aubry regeringen ovillig att ge sig in på ett flottprogram, så länge den icke tvingades därtill av ett brasilianskt program. Läget var ömtåligt, men obestriddligen fördelaktigt för en rustningsagent. 1924 skrev Aubry till sina chefer, att man måste vara en smula taktfull och diplomatisk, emedan underhandlingarna samtidigt fördes i Rio de Janeiro och Buenos Aires.

Dessa underhandlingar pågingo under flera år. Ett flertal bolag, däribland amerikanska, brittiska, franska och italienska, konkurrerade. Det må stå öppet om det var till följd av denna verksamhet eller ej, som Brasilien slutligen, år 1933, antog, ett enormt flottprogram, enligt vilket "praktiskt taget en hel flotta, omfattande alla slag av fartyg" skulle byggas. Programmet antogs av riksdagen, ehuru regeringen icke kunde fullgöra sina skyldigheter för statsobligationerna.

Andra fall av kapprustning ha förekommit i *Ostasien*, Alltsedan 1930 ha amerikanska och europeiska flygplansfirmor varit synnerligen verksamma i Kina, Från januari 1932 till april 1934 sålde *Curtiss-Wright* 54 flygplan till Kina, Från januari till augusti 1934 levererade United Aircraft 41 flygplan för ett pris av 1.170.041 dollars. Amerikanska företag ha icke endast främjat Kinas materiella upprustning utan även ställt erfarna flygplans förare och spanare till förfogande vid de utbildningsanstalter som Nanking-regeringen upprättat i Hankau och Canton-regeringen i södra Kina.

Som en följd av denna upprustning angrepo japanska tidningar den amerikanska politiken i Kina medan *japanska* krigs- och marindepartementen begärda ökade anslag för att kunna möta detta »hot». Samtidigt exporterade amerikanska företag till Japan råvaror för tillverkning av vapen och annan militär utrustning,

Exporten av järnskrot och stål till Japan ökades, enligt handelspartementets siffror, från 208.000 ton 1929 till 548.000 ton 1933. Under 1933 utgjorde exporten till Japan 71 % av U. S. A:s hela utförsel av järnskrot och stål. Exporten till samma land av bomull, som användes för såväl ammunition som civila varor, steg i vikt från 1,000 pund 1929 till 9,3 milj. 1932 och nära 7 milj. 1933.

Ehuru dessa siffror icke äro utslagsgivande, antyda de dock, enligt Nye-kommittens mening, att de privata rustnings firmornas verksamhet i många fall påverkat regeringens politik och stimulerat kapprustning,

RUSTNINGSFIRMORNAS INTERNATIONELLA AVTAL.

Det bevismaterial som framlades inför senatskommittén avslöjade icke förekomsten av någon internationell trust i detta ords egentliga bemärkelse, men visade att de största amerikanska, brittiska och tyska firmorna stå i intim förbindelse med varandra orientera varandra om sina affärer, dela förtjänster, skydda varandras intressen och handla gemensamt i syfte att motarbeta utomstående företags konkurrens. Mellan de främsta vapenproducerande länderna existera på så sätt även licensöverenskommelser och avtal om utbyte av patenter och hemliga tillverkningsmetoder.

Bland de viktigaste märkes följande:

I. Electric Boat Company - Vickers, Ltd.:

1. Licensavtal av 12 dec. 1902, modifierat 21 okt. 1913, gällande utbyte av patent och hemliga tillverkningsmetoder samt delning av vinster enligt följande grunder:

På u-båtar som på Vickers varv i Storbritannien tillverkats för länder på kontinenten: 60 % till Vickers och 40 % till E. B. C.

På u-båtar som tillverkats på andra av E. B. C. erkända brittiska varv: 50 % till Vickers och 50 % till E. B. C., sedan avräkning gjorts för den byggande firmans förtjänst. På u-båtar som

byggts på europeiska kontinenten: 50 % till Vickers och 50 % till E. B. C.

2. Licens- och handelsavtal av 4 mars 1924, gällande utbyte av patent er samt fördelning av patent avgifter och affärsområden.

3. Byggavtal av 4 mars 1934 enligt vilket varje firma är villig mottaga och effektuera order på u-båtar för den' andra firman.

II. *Electric Boat - Whitehead Company, Ltd., Fiume, Ungeren:*

Licensavtal av 11 juni 1912 angående tillverkning och försäljning av u-båtar.

III. *Electric Boat - La Sociedad Espanola de Constntrion Naval:*

Licensavtal av 18 juni 1912 ang. patentutbyte och fördelning av förtjänster.

IV. *Electric Boat - Cockerill, Belgien - de Schelde, Holland - Cantieri Navali Della Spezia, Italien Mitsubishi, Japan, m. fl.:*

Flera licensavtal om försäljning av patenter och tillverkningsmetoder.

V. *Vickers - Vickers Subsidiaries - resp. Licensees:*

Avtal berörande Mitsubishi (Japan), Vickers i Holland - de Schelde (Holland), Vickers i Australien La Sociedad Espanola Construcccion Naval (Spanien) o. s. v.

VI. *Du Pont de Nemous - Foreign Subsidiaries:*

Ekonomiska avtal om kapitalinvesteringar med företag i Mexiko, Chile, Italien, Kanada, Storbritannien, Frankrike och Tyskland.

VII. *Du Pont de Nemours - Imperial Chemical Industries:*

1. Licensavtal, 1 jan. 1928, om utbyte av patenter och tillverkningsmetoder, samt licenser för tillverkning och försäljning.

2. Militärt handelsavtal, 10 okt. 1932, om fördelning av handelsområden.

3. Licensavtal, 1933, berörande även Canadian Industries, Ltd., om utbyte av patenter och tillverkningsmetoder.

VIII. *Du Pont de Nemours - Dynamite Aktien-.Gesellschaft - Koln-Rottweiler, Tyskland:*

licensavtal om utbyte av patenter och tillverkningsmetoder.

IX. *Du Pont de Nemours - Mitsui, Japan:*

"Avtal, 26 juli 1932, om utbyte av patenter.

X. *Imperial Chemical Industries - Foreign Subsidiaries:*

Ekonomiska avtal om kapitalinvesteringar med föietag i Australien, Afrika, Argentina, Belgien, Chile, Frankrike, Kanada, Rumänien, Spanien, Tjeckoslovakien, Tyskland, Ungern och Österrike.

Handelsavtal med företag i Afrika, Belgien, Frankrike, I talien, Norge, Schweiz och Tyskland.

En av herrarna du Pant bekände inför senatskommitten att »världen är för exploatering av krigsmateriel uppdelad tre delar mellan Imperial Chemical Industries (England), D.A.C. (Tyskland) och Vickers-Armstrong (England).» Han kunde ha tillagt en fjärde firma, sin egen.

RUSTNINGSFIRMORNA SÖKA BILDA MONOPOL.

Senatskommittén på visade, hurusom vapenfirmorna med hjälp av avtal av det slag som ovan nämnts söka förhindra utomstående firmors konkurrens och bilda *monopol* i skilda delar av världen.

Electric Boat och *Vickers* hava i realiteten under en följd av år haft monopol på tillverkning av undervattensbåtar för spanska regeringens räkning. Sir Basil Zaharoffs intervention gjorde det möjligt för det förra bolaget att bibehålla sitt kontrakt med La Sociedad Espanola och besegra den tyska och italienska konkurrensen, trots att bolaget icke tillhandahöll de senaste u-båtsmodellerna och -förbättringarna. När de spanska marinmyndigheterna upptäckte detta, 1927, rapporterade sir Basil: »Våra

spanska bolag äro mycket oroliga, emedan de frukta att regeringen skall misstro deras goda uppsåt.» Man har rättfärdigat den privata rustningsindustrins existens med att en stark hemmaindustri är nödvändig för det nationella försvaret i krigstid.

Senatskommitten påvisade emellertid, att beställningar på krigsmateriel med hjälp av licensavtal med utländska bolag ofta utföras i utlandet på platser där tillverkningskostnaderna äro lägre än i hemlandet.

Från 1900 till 1926 byggde *Electric Boat* 391 u-båtar, varav 226 i främmande länder. De provisioner som bolaget under tiden 1916-1927 erhöll från utländska företag vilka utfört beställningarna, uppgingo till nära 4 milj. dollars.

År 1925 sökte den rumänska regeringen placera en beställning på u-båtar hos ett italienskt bolag. Enligt ett brev från *Electric Boats* vice ordförande, L. Y. Spear, utspelades följande.

»Samtliga ifrågavarande italienska företag bildade ett syndikat och erbjödo alla exakt samma priser. Rumänska regeringen blev förnärad härav och drog tillbaka sitt anbud. *Electric Boat* försökte då erhålla detta. Men som tillverkningskostnaderna skulle ha blivit för höga på de amerikanska varven, sökte *Electric Boat* få arbetet utfört hos Coekerill i Belgien, med vilket bolag det hade ett licensavtal.»

Electric Boat påstår, att Tyskland under världskriget begagnat sig av dess ritningar för att bygga de u-båtar som sedan sänkte allierade och amerikanska fartyg. Ritningarna hade man tydligen fått från Witeheadverkstäderna i Fiume, Ungern, som 1912 av *Electric Boat* och *Vickers* erhållit tillverkningslicens för dessa modeller. Vid krigets slut sökte *Electric Boat* få ut 17 milj. dollars i skadestånd från tyska regeringen för »stöld av patent».

Ehuru *Electric Boat* av Förenta staternas marin betraktas som en nationell tillgång, var förhållandet mellan bolaget och marinmyndigheterna mycket spänt under flera år efter kriget. Myndigheterna sökte därför få alla sina beställningar på u-båtar effektuerade på statens egna varv. I ett brev till Zaharoff 1928 säger *Electric Boats* ordförande:

»Jag har skäl att tro, att departementets i Washington u-båtsritningar visat sig misslyckade. Jag säger uppriktigt, att de affärer som gjorts med våra statstjänstemän aldrig varit tillfredsställande. Men det är nödvändigt för vår prestige att vi få bygga båtar för vår egen regering, och dädör måste se till att vi kan klara denna överdrivna övervakning och inblandning.»

I det militära handelsavtal som år 1932 ingicks mellan *du Pont de Nemours* och *Imperial Chemical Industries* överenskommo de båda parterna att söka förhindra upprättandet av statliga fabriker i *Kina* och i *Sydamerika*. Deras ansträngningar att hindra *Argentina* att bygga en statlig krutfabrik ha tidigare omnämnts i denna redogörelse. Enligt senatskommissionens bevismaterial lade *du Pont* och *I. C. I.* under flera årtionden ständiga hinder i vägen för den argentinska regeringens ansträngningar. De lyckades framtvunga annullering av ett byggnadskontrakt mellan regeringen och en tysk firma (*Koln-Rottweiler*). *du Ponts* tjänstemän förklarade, att bolagets sak vore

att »sälja krut och icke att bygga fabriker» som skulle komma att konkurrera med dess egna produkter.

Liknande motstånd gjordes av samma firmor i samband med ett förslag i *Chile*, år 1927, att uppföra en fabrik för militärt ändamål.

En överenskommelse mellan *du Pont* och *Mitsui* i Japan visar tydligt det inflytande som de för profit arbetande rustningsfirmorna utöva. År 1931 sökte Mitsui, som samarbetade med du Pont enligt ett licensavtal för kemisk tillverkning, av du Pont köpa rätten till en ny hemlig metod för tillverkning av en kväve- och väteblandning, användbar för dels rustnings- dels gödningsämnesindustrin.

Du Ponts tjänstemän hade framlagt ärendet för det japanska utrikesdepartementet och förklarat sina skäl för avtalet ifråga. Av bevisen framgick, att denna nya metod skulle ha satt Japan i stånd att tillverka nitrater effektivare och billigare än förut. Du Pont förband sig att icke avslöja sin hemlighet för någon annan firma med undantag för Imperial Chemical Industries, under en tid av tre år samt att underrätta Mitsui om varje ny förbättring som komme att göras inom sju år. Ehuru du Ponts tjänstemän förnekade, att metoden skulle sätta något land i stånd att öka sin militära produktion, uttryckte flera av Nye-kommittens medlemmar den meningen att disponerandet även sådan hemlig tillverkningsmetod kunde visa sig vara lika betydelsefull som »ökandet av landstridskrafterna med flera arméfördelningar».

STATSMYNDIGHETERNA FRÄMJA RUSTNINGSINDUSTRIN.

I det halva dussin stater inom vilka det finns betydande privata rustnings firmor stå dessa i ett egenartat förhållande till regeringen. Ehuru de bedriva sin verksamhet för egen profit och i allmänhet kunna ganska fritt fullfölja sina affärstransaktioner, anses de av regeringarna utgöra en viktig del av det nationella försvarssystemet. Därför erhålla de statlig hjälp och uppmuntran. Vid sin undersökning av detta förhållande avslöjade senats-kommitten ett flertal motsägelser.

Vad Förenta staterna angår påvisades, att lant-, sjö- och handelsdepartementen understött de privata företagen i deras strävanden att öka sin export. Dette, menade kommittén, kunde komma att bli till förfång för det nationella försvaret. Icke nog härmed, lant- och sjöförsvarsdepartementen hade tjänat som »försäljningsagenturer» för utlandet och hade utlämnat nya modeller på krigsmaterial - som utarbetats på de amerikanska skattebetalarnas bekostnad - till främmande länder. Kommissionen hänvisar härvid till ett Aeronautiska byråns memorandum av den 5 aug. 1933.

Flygbolagens tjänstemän vittnade om att detta memorandums bestämmelser om bedömandet av huruvida ritningar skola utlämnas eller icke tolkas mycket liberalt av försvarsdepartementen.

Curtiss-Wrights korrespondens utvisade, att nya ritningar för flygmateriel utlämnas, ifall bolaget blott har tillräckligt stora beställningar från utlandet. I april 1934 underrättade sålunda Curtiss-Wright den peruanska regeringen om att de skulle kunna leverera »de i sitt slag modernaste stridsflygplan som någonsin konstruerats, en typ som levererats endast till Förenta staternas arméflygvapen». Förutsatt att bolaget erhöle kontrakt på minst tio dylika flygplan, skulle det »kunna tillförsäkra sig regeringens tillstånd att bygga för Peru».

Enligt vittnesutsago ha både lant- och sjöförsvarsdepartementen vid flera tillfällen givit flygplans firmorna tillåtelse att sälja flygplan eller motorer till främmande länder, ehuru de från början varit avsedda blott för Förenta staterna - för att fabrikerna skulle kunna hålla tillverkningen i gång.

Den 17 september 1932 biföll marindepartementets aeronautiska byrå en anhållan från United Aircratt att till brasilianska regeringen få överföra 29 flygplan som då voro under konstruktion för Förenta staternas flotta.

De privata företagen ha försvarat denna metod med att de därigenom bli i tillfälle att informera Förenta staternas armé- och marinmyndigheter om främmande staters militära planer. Tjänstemän i *Curtiss-Wright* förklarade, att de ansåge det som en »fosterländsk plikt» att lämna dylika underrättelser till regeringen. Det synes emellertid som om bolagen i stället i många fall undanhållit uppgifter rörande utländska kontrakt.

Den 25 juni 1934 skrev J. S. Allard i *Curtiss-Wright*: »Min åsikt är, att vår verksamhet icke medger att vi utlämna kopior av våra kontrakt och avtal med främmande regeringar.»

I sin helhet synes bevismaterialet peka på att amerikanska flygplans firmor i stället för att i utlandet skaffa för amerikansk militär nyttiga underrättelser, förse de främmande regeringarna med sådana. Det tycktes t. o. m., enligt undersökningskommitténs mening, som om de ibland skulle ha avslöjat det egna landets militära hemligheter i avsikt att erhålla utländska beställningar.

År 1929 underrättade lantförsvarsdepartementet *Driggs*, att departementet vore villigt att till bolaget utlämna ritningarna till den nyaste luftvärnsmaterialen, förutsett att det hade kontrakt med en främmande regering för en viss produktions-kvantitet av luftskyddsmateriel och att bolaget samtyckte till att tillverka materielen inom Förenta staterna. *Driggs* förde vid denna tid underhandlingar med den turkiska regeringen om leverans av luftvärnskanoner. Bolagets agent i Turkiet meddelade, att han mötte en kraftig konkurrens från *Vickers* och andra europeiska företag och ifrågasatte därför hjälp av Förenta staternas flotta i sin kampanj. Den 16 februari 1929 anhöll *Driggs* hos sjöförsvarsdepartementet om tillåtelse för turkiska stats-tjänstemän att studera de 3-tums luftvärnskanoner (av *Driggs* modell) som funnos å kryssaren »*Raleigh*» vilken befann sig i Konstantinopel. Den 18 februari svarade amiral William D. Leahy, chef för artilleribyrån, att framställningen beviljats. Den turkiska inspektionen ombord på det amerikanska krigsfartyget hölls den 28 mars 1929.

Under *Electric Boats* u-båtskampanj i Sydamerika, 1920 rapporterade bolagets representant i Washington, att han till chefen för marinens informationsavdelning, amiral Niblack, framkastat tanken att »skicka en u-båtseskader till Sydamerika för att besöka Brasilien och Argentina samt passera genom Sunden (the Straits) och uppför västra kusten.» Enligt denna tjänstemans utsago gav amiral Niblack order om att förslaget skulle tagas i övervägande. Han ansåg det möjligt att realisera.

FLOTTBESÖKENS INFLYTANDE.

Enligt rustnings firmornas påstående skulle alla stormakterna ha utnyttjat lant- och sjömilitära besök i främmande länder för att skaffa sig beställningar för den inhemska industrin.

År 1920 sände Förenta staterna på peruanska regeringens begäran till Peru en flottbeskickning som skulle bistå den sydamerikanska regeringen med råd vid utarbetandet av ett program för sjöförsvaret. Två amerikanska sjöofficerare, tillhörande beskickningen, besökte före avresan en av *Electric Boats* fabriker för att »praktiskt taget taga hand om peruanska flottan.» Beskickningen, som stannade i Peru under tio år, utarbetade ett mycket vidlyftigt flottprogram för nyanskaffning av slagskepp och ubåtar från Förenta staterna. Electric Boats agent försäkrade, att amiral Woodward, som var chef för beskickningen år 1924, hade varit till »synnerligen stor hjälp» för erhållandet av order. Delegationen tillät bolaget att utse en amerikansk officer som skulle vidarebefordra upplysningar beträffande ubåtsmateriel.

Några år senare, då Peru och Columbia voro invecklade i krig (Leticia-konflikten), »lånade» Förenta staternas flotta ut en sjöofficer, kommendörlöjtnant James Strong, till columbianska regeringen, med uppdrag att lämna råd vid planerandet av försvaret mot Peru.

Bevisen avslöja, att Strong uppgjort en försvarsplan för Columbias hamnar vid såväl Atlanten som Stilla havet och därvid tagit med i beräkningen en eventuell peruansk attack från sjösidan med de ubåtar som en tidigare amerikansk flottbeskickning i Peru rekommenderat. Ytterligare vittnesbörd visade, att mr Strong arbetat tillsammans med Driggs, vars artillerimateriel kraftigt rekommenderas i hans rapport. Samtidigt försökte Förenta Staternas utrikesdepartement, i samverkan med Nationernas förbund, medla i konflikten för att få till stånd en fredlig lösning.

Även annan statlig verksamhet har, enligt vittnesbörd inom senatskommitten, lämnat värdefullt stöd åt de privata rustningsfirmornas utländska handel. Sålunda hade handelsdepartementet och dess attachéer främjat handeln med krigsmateriel i Europa, latinska Amerika och Fjärran Östern.

År 1931 samarbetade handelsdepartementets aeronautiska avdelning med privata företag för att utse de officerare som skulle organisera flygskolan för Nanking-regeringen i *Kina*. Under ledning av överste John Jouett och en grupp erfarna militärflygare har denna skola utbildat en kärntrupp av kinesiska flygare. År 1933 skickades en liknande delegation till Kanton för att organisera och leda en flygskola för regeringens räkning därstädes. Dokumenter visa, att handelsdepartementet härvid intimt samarbetat med *Curtiss-Wright* och *United Aircraft*.

Amerikanska rustnings firmor ha ofta själva anhållit om utrikesdepartementets stöd för sin handel med utlandet. Den 3 november 1925 gjorde sir Basil Zaharoff, som var huvuddelägare i firman Vickers, dennas allierade Electric Boat uppmärksam på tysk konkurrens på ubåtsmarknaden i *Spanien*. Hans brev är av intresse. Det lyder i utdrag:

»Amerikanska ambassadören i Spanien är en mycket skicklig man, och jag anser, att Ni bor-

de styra om att han av Edert utrikesdepartement erhåller instruktioner att upplysa spanjorena om det harmoniska samarbete som råder mellan Förenta staternas regering och Electric Boat Company. Det torde bli svårare att påverka den brittiska regeringen i samma riktning, men när Ni underrättat mig om att Eder regering givit de nödvändiga instruktionerna till sin ambassadör i Madrid, kommer det inte att bli någon svårighet för mig att förmå den brittiska att göra dita, dito, dito.»

Electric Boats tjänstemän förklarade inför senatskommitten att man antagligen framfört ärendet till utrikesdepartementet, men bolagets dokumenter visa icke vilken ställning detta intagit. Direktör Spear förklarade helt allmänt, att bolaget, när det mötte främmande konkurrens, alltid »försökte få den amerikanska regeringen att påtaga sig sin anpart.» Dessa ansträngningar voro tydligen i en del fall framgångsrika. Den 22 dec. 1922 underrättade Förenta Staternas ambassadör i *Brasilien*, Edvin Morgan, en av direktörerna i *Electric Boat* om att han »sedan tre månader haft ständiga samtal med kommendör Aubry och tillsammans med den framlidne presidenten vidtagit mått och steg i avsikt att förhindra underteckandet av ett kontrakt för inköp av krigsfartyg av italiensk tillverkning.» År 1933 anmodade Electric Boat utrikesdepartementet att stödja ett italienskt bolags samarbete med Electric Boat för att säkra ett kontrakt med den *italienska* regeringen, varom andra italienska firmor konkurrerade. Utrikesdepartementet svarade, att ambassadören i Rom erhållit befogenhet att lämna Electric Boats representant all den hjälp som han under dessa omständigheter ansåge berättigad.

Med hänsyn till de nära förbindelser som sålunda visat sig existera mellan regeringarna och de privata rustnings firmorna kan det synas som om dessa stundom kommit att betraktas såsom halv-officiella agenturer för staten. Det antydde under undersökningen ehuru det icke kunde bekräftas, att *du Pont* ibland fått tjäna som förmedlare åt lant- och sjöförvarsdepartementen. På grund av sina vida internationella förbindelser och sin tekniska kännedom om den kemiska vetenskapens utveckling över hela världen, är detta bolag utan tvivel i tillfälle att giva myndigheterna värdefulla upplysningar. I annat sammanhanu konstaterar undersökningskommittén, att Förenta staternas regering verkligen använt sig av *du Pont* för att utöva inflytande i ett annat land.

Detta innebär tydligen, att dylika bolag genom att det står i deras makt att sälja eller tillbakahålla krigsmateriel, i en viss situation kunna bli den avgörande faktorn för en regerings vara eller icke vara.

I avsikt att hindra att vissa »hemliga fakta» som befunno sig i *du Ponts* arkiv offentliggjordes, fäste general Douglas McArthur, i ett brev av den 8 augusti 1934, bolagets uppmärksamhet på »nödvändigheten av att förhindra att senatskommitten gör dessa fakta allmänt bekanta.» Det visade sig, att bolaget låtit stämpla *all* korrespondens som det icke önskade offentliggjord som konfidentiell post i lant- och sjöförvarsdepartementens namn. Kommittén påpekade med anledning därav att varken bolaget eller försvarsdepartementen hade någon befogenhet att undanda sig senatens rättegång.

Andra händelser bestyrka rustningsfirmornas stora politiska inflytande. *Soley Ar-*

mament, England, som handlar med andrahands krigsmateriel, underrättade i februari 1934 *Armament Corporation* om att firman vore i stånd att »rubba den politiska maktbalansen» I mellan de mindre staterna i skilda delar av världen och meddelade konfidentiellt, att värdet av de vapenförråd, som stode under dess kontroll var approximativt sex milj. pund (nära 100 milj. kr.).

I mars 1934 föreslog John Ball i Soley Armament det amerikanska bolaget, att detta skulle sätta sig i förbindelse med Förenta staternas regering för att få dessa stora lager avyttrade i Kina och på så sätt motarbeta Japans politik i Asien. Ball sade bl. a.:

»Trots alla idealisters förhoppningar och tro på att Homo sapiens är uppfylld av heder, rättvisa, kärlek och självuppoftning, kommer Japan att ta ett ännu större stycke av Kina... En sådan manöver skulle allvarligt beröra U. S. A:s intressen i Kina, och vi mena, att U. S. A. under sådana omständigheter borde stödja kineserna, förse dem med vapen, etc.»

Ehuru det icke finns något bevis för att detta förslag fullföljdes eller att den amerikanska regeringen underrättades om de stora förråd av lätt tillgänglig materiel som sålunda tjänstvilligt tillhandahöllos, tyder saken på, att privata rustningssammanslutningar söka - för egen vinning - påverka eller låta sig användas för att påverka politiken i skilda delar av världen.

GÄLLANDE EXPORTLAGSTIFTNING ÄR OTILLRÄCKLIG.

Under första skedet av sin undersökning studerade kommittén endast flyktigt två viktiga frågor som ingingo i senatens beslut:

1. Otillräckligheten eller tillräckligheten i den gällande lagstiftningen för kontroll över tillverkningen av handel med krigsmateriel.
2. Önskvärdheten av att bilda ett statsmonopol för tillverkningen av krigsmateriel.

Innan kommittén den 21 september ajournerade sina förhandlingar, inkallade den emellertid ett par sakkunniga på området, nämligen chefen för utländska handelsstatistiken inom handelsdepartementet och vice-direktören för New Yorks tullkammare. Av dessas vittnesmål framgick, att förbundsregeringen icke hade någon fullständig kontroll över utförseln av krigsmateriel, att gällande exportförordningar grundade sig på en lagstiftning av 1799 och 1820, samt att det icke funnes något straff för förfälskning av export deklARATIONER eller falsk beskrivning av exportgods.

Den av handelsdepartementet publicerade statistiken över vapenexporten vore uppställd efter uppgifter från tullverket. Dessa uppgifter grundade sig i sin tur på de upplysningar som exportören inlämnade i form av svar å formulär, som tillhandahölles av tullverket.

De uppgifter som senatskommittén insamlat utvisade, att handelsdepartementets siffror icke alltid överensstämde med rustnings firmornas egna. Vicedirektören för New Yorks tullkammare intygade, att hans verk omöjligen kunde kontrollera riktigheten av exportdeklarationernas uppgifter, i synnerhet i vad angår varubeskriv-

ningen. Han ansåg, att gällande förordningar vora »uråldriga». Det påvesades, att ingenting hindrade en amerikansk tillverkare av t. ex. flygmaskiner att t. ex. etikettera sitt gods som »automobildelar» och att på fraktsedeln uppge ett destinationsland för att ute på sjön, ge fartyget order, att leverera lasten till ett annat land. Det vore f. ö. ett allmänt bruk hos amerikanska vapenfabrikanter att låta utskeppningen av vapen och ammunition helt ombesörjas av rederierna för att dölja den verkliga exportörens identitet. I en del fall hade rustningsfirmor hyrt ångare för att transportera krigsmateriel till sydamerikanska stater.

Med andra ord, nuvarande lagstiftning omöjliggjorde för förbundsregeringen att effektivt kontrollera vapenexporten eller att genomdriva upprätthållandet av ett vapenexportförbud. Inga förbundslagar funnes som reglerade tillverkningen och krigsmateriel.

RUSTNINGSFIRMORNAS VINSTER.

Att tillverkningen av krigsmateriel är ytterst vinstgivande, särskilt i krigstid, utvisar t. ex. *du Pont de Nemours* räkenskaper under världskriget. Bolagets aktier stego under den tid av 1% år Förenta staterna vora med kriget med 5.000 %. Senatskommittén återger ett uttalande av Pierre du Pont: »Under en period av kriget ägde vid 20 milj. dollars (när 400 milj. kr.). Om kriget hade slutat 1916 (d. v. s. innan Förenta staterna inträdde i detsamma), hade vårt bolag gått bankrutt.» (Obs. anledningarna till att Förenta staterna gick med.) Bolagets sammanlagda deklarerade vinst under detta krig uppgick till 266 milj. dollars (omkring 1.000 milj. kr.) :

1914	5 milj. doll.
1915	87» »
1916	82» »
1917	49» »
1918	43» »

Dessa krigsprofiter möjliggjorde en stark industriell utveckling. År 1919 investerade du Pont 50 milj. doll. i den kemiska industrin och färgämesindustrin, och erhöll därmed inflytande i ett 30-tal in- och utländska företag. Bolaget inköpte också en aktiestock av 10 milj. st. aktier i General Motors och äger därigenom nära 24 % av rösttalet i denna väldiga firma. År 1933 hade du Pont 14 egna dotterbolag, var delägare i 18 andra företag och hade direkta investeringar i flera andra. Dess tillgångar hade stigit från 74 milj. doll, 1913 till 308 milj 1918 och 351 milj. doll. (omkr. 1.400 milj. kr.) 1927.

Förenta staternas taxerings statistik visar, att under det 1 ½ år som Amerika var med i kriget 69.000 personer förtjänat tillsammans mer än 3 miljarder doll. (nära 12.000 milj. kr.) utöver sina normala inkomster. Vid vapenstilleståndet funnas i U.S.A. 21.000 nya miljonärer. Men även *efter kriget* har där tjänats grova pengar: *Pratt & Whitney* grundades, såsom dotterbolag till United Aircraft, i juli 1925, för tillverkning av luftkylda flygplansmotorer för militärt och kommersiellt bruk. Dess ursprungliga kapital var 1000 dollars, fördelade på 5.000 aktier a 20 cent per aktie. Återbäringen på de ursprungliga 1.000 doll. t. o. m. år 1932 var, enligt senatskommitténs utredning,

minst 11.437.250 dollars - d. v: s, under 7½ år sammanlagt 1.143.725, eller *per år* 152.500 % (etthundrafemtioåtusenfemhundra procent). '

SAMMANFATTNING.

De slutsatser som kunna dragas av de här i korthet återgivna resultaten av den amerikanska senatskommittens undersökningar äro givetvis icke av slutgiltig natur. Kommitten fortsätter sin undersökning, nu av andra sidor av problemet.

Det bevismaterial som hittills framkommit ställer det emellertid utom allt tvivel, att tillverkningen av krigsmateriel genom privata företag ger anledning till de mest allvarliga betänkligheter. Systemet har uppvisat en mängd missbruk, från samvetslösa metoder vid främjandet av den internationella vapenhandeln till stimulerande av kapprustning och motarbetande av ansträngningarna att trygga freden.

Privata kapitalistintressen ha visat sig kunna vara mäktiga nog, såväl att skada som att leda regeringarnas politik. Stormakternas oförmåga att hindra sina undersåtar att leverera krigsmateriel till Tyskland i strid mot Versailles-traktatens bestämmelser, de misslyckade fredssträvandena i Manchuriet 1931-33, i Gran Chaco 1932-35, ineffektiviteten hos vapenexportförbuden, allt detta tyder på att de nämnda intressena också i själva verket trotsat regeringarnas avsikter. Bevisen blotta vidare det anmärkningsvärda förhållandet, att regeringarna i de större vapenproducerande länderna ha bistått och uppmuntrat de privata intressena, för att på så sätt försäkra sig om en »tillräcklig» nationell försvarsberedskap.

Vid blottandet av dessa förhållanden har senatskommitten pekat på den motsägelsen som ligger i rustnings firmornas dubbla karaktär av dels privata profit jägare, dels erkända främjare av statens makt-intressen. I egenskap av privata affärssammanslutningar måste de tillse att aktieägarna få tillräckliga utdelningar. Den härför erforderliga förtjänsten som med hänsyn till de stora investerade kapitalen måste vara mycket stor - är beroende av försäljningen av krigsmateriel på den internationella marknaden, utan hänsyn till politiska och sociala konsekvenser. Samtidigt som regeringarna, av skäl som antytts, uppmuntra utvecklingen av den inhemska rustningsindustrin, indragas i dennas missbruk, och tvingas dessutom att köpslå med sin egen politik. De vittnesbörd som kommittén framlagt visa nämligen, att rustningsfirmornas jakt efter profit så gott som oundvikligen leder till sådana metoder som mutor, försäljning av patenter och hemliga tillverkningsmetoder till utländska företag samt upprustning av eventuella fiender till den egna staten allt metoder som stå i den skarpaste direkta eller indirekta strid mot det egna landets verkliga intressen. Rustningsindustrin korrupperar pressen, saboterar allt fredsarbete, har agenturer i Washingtonkapitoliets lobby och i fredspalatset i Genève, den tar ledningen av börspelet, subsidierar regeringar, diktatorer, partipåvar och partiregeringar - även pacifistiska partier, den kontrollerar vilka fyndigheter av guld, olja, järn och koppar m. m. som få exploateras och vilka som icke få röras, vilka länder som skola beväpnas och vilka som skola avväpnas. Senatens aktion har inom Förenta staterna - och även utanför desamma, såsom i Storbrittanien - framkallat en stark allmän opinion för *statskontroll* över tillverkningen av och handeln med krigsmateriel. Det är tre problem som i samband härmed tilldragit sig allmän uppmärksamhet, nämligen 1) eventuellt

fullständigt avskaffande av den privata vapentillverkningen, m. a. o. inrättandet av statsmonopol; 2) avskaffande av profiterna i krigstid; samt 3) internationell reglering av tillverkningen av och handeln med krigsmateriel (vare sig denna är privat eller statlig).

Frågan om det *fullständiga avskaffandet av den privata tillverkningen* har preliminärt diskuterats av undersökningskommittén, som säges ha funnit starkt fog för åsikten hos de regeringar, bl. a. de skandinaviska vilka under nedrustningskonferensens tidigare skede kämpade för detta mål. Man anför nämligen som skäl härför att de nu rådande missförhållandena icke kunna nämnvärt avhjälpas, så länge det finns starka *privata profitintressen* på detta område. Man anser därför att regeringarna borde övertaga framför allt tillverkningen av artilleri, tanks, ammunition, krigsfartyg, krigsflygplan och flygplansmotorer.

I krigstid skulle privat tillverkning av dylik materiel få förekomma, men under sträng statlig kontroll och en *beskattning* av 95-98,% av alla inkomster utöver 10.000 dollars.

Invändningar mot dessa förslag ha gjorts från nationellt försvarshåll, av ledande män i rustningsindustrin och andra personer, vilka anse, att undertryckandet av den privata tillverkningen skulle »förlama det nationella försvaret.» Försvarsdepartementen i Förenta staterna synas stödja denna åsikt, tydr anse, med visst fog, att de oerhörda behov av krigsmateriel som ett krig skapar kunna tillgodoses endast av privata företag som ha fått utveckla sin teknik och organisation under fredstid.

När senatskommittén, som har i uppdrag att söka genomtränga problemet i dess helhet, skall väga dessa stridiga åsikter mot varandra, torde den bli tvungen att undersöka även regeringens militära politik. Den kanske då nödgas ta ställning till frågan, huruvida denna politik grundar sig enbart på försvaret av det amerikanska territoriet eller dessutom, eller kanske huvudsakligen, avser att förbereda nationen för ett krig på andra sidan om de stora vattenen, i en skala, jämförbar med världskrigets. I det senare fallet skulle en nationalisering av krigsindustrin sannolikt ställa sig mycket svår, i förra fallet väsentligt lättare på grund av de mindre behov som då behöva tillgodoses.

Förslaget om en *internationell reglering av tillverkningen av och handeln med krigsmateriel* har rönt starkt bifall inom Förenta staterna. Under en följd av år har en liten men välinformerad del av den allmänna opinionen följt Nationernas förbunds strävanden i detta hänseende. Senatens ratificering, i maj 1933, av 1925 års vapenhandelskonvention var ett tecken på en växande stämning för internationella åtgärder. Senatskommitténs ovan relaterade avslöjanden och krav på en sträng nationell krigsmateriellagstiftning tyda på att en eventuell konvention om internationell kontroll härvidlag komme att vinna stöd hos senaten och även i andra länder. Det torde inte komma att möta några oöverstigligen svårigheter att realisera detta förslag. Också har det initiativ som Förenta staternas regering tog den 20 november 1934, då den till nedrustningskonferensens byrå inlämnade ett preliminärt förslag till internationell vapenkontroll, välkomnats såsom ett positivt steg i denna riktning.

Till minimikraven på en mellanfolklig övervakning av rustningsindustrin räknas 1)

införande av regeringslicens för tillverkningen, 2) offentliggörande av alla beställningar och all tillverkning, 3) regeringslicenser för import och export, samt 4) bildande av ett mellanfolkligt, permanent kontrollorgan.

Man understryker emellertid inom senatskommitten, att dessa åtgärder, samtidigt som de skulle undanröja många nu förefintliga missbruk och möjligen minska krigsfaran i vissa delar av världen, icke nödvändigtvis skulle påverka de stora industristaternas militärpolitik eller avlägsna krigets djupligga orsaker. Senatskommitténs undersökningar ha dock tydligt visat, att kontrollen av rustningsindustrin är ett problem som icke kan avskiljas från det *större* problem som heter kontroll över de krafter som driva mot kriget. Härvid träffar man på några av rustningarnas och krigets rötter som sträcka sig djupt ner i staternas ekonomiska och sociala struktur, i det privatkapitalistiska systemet, dess etik och metoder - vilka återverka på rustningsfabrikanternas eget psyke.

BILAG 1.

Instruläionen för Förenta staternas krigsindustrikommitte är av följande lydelse:

Alldenstund det kommersiella motivets inflytande är en faktor, som man måste ta hänsyn till vid bedömningen av frågan om den nationella försvarets upprätthållande; alldenstund denna faktor anses stimulera och underhålla krig;

alldenstund den 71:a kongressen, genom sin resolution nr 98, godkänd den 27 juni 1930, tog hänsyn till de krav, som framstälts av de amerikanska krigsveteranerna, genom den amerikanska föreningen för lagstiftning (American Legion for legislation), »att taga bort profiten från kriget», tillsatte en krigspolitikkommission (War Policies Commission), som avgav förslag den 7 december 1931 och den 7 mars 1932 att avlägsna affärsintressena från krig (avkommersialisera kriget) och att jämnt fördela dess bördor; och alldenstund dessa förslag aldrig blivit omsatta i lagstiftning; så har det härmed blivit beslutat, att en särskild senatskommitte skall tillsättas, att den skall bestå av sju senatorer och att den skall bemyndigas 1) att utreda alla i Förenta staterna befintliga individers, firmors, sammanslutningars, korporationers och alla andra »agenturers» (agencies) verksamhet, vilka äro engagerade i tillverkningen, försäljningen, distributionen, exporten och importen av vapen, ammunition och all annan krigsmateriel; beskaffenheten av de industriella och kommersiella organisationer, som äro engagerade i tillverkningen av eller handeln med vapen, ammunition eller annan krigsmateriel; de metoder, som användas för att främja och verkställa försäljningen av vapen, ammunition eller annan krigsmateriel; mängden av vapen, ammunition eller annan krigsmateriel, importerad till Förenta staterna, och upphovsländerna härtill samt den mängd som exporteras från Förenta staterna och dess destinationsländer;

2) att utreda och avgiva rapport om tillräckligheten eller otillräckligheten i den existerande lagstiftningen och i de fördrag, som Förenta staterna avslutit beträffande regleringen och kontrollen av tillverkningen av och handeln med vapen, ammunition eller annan krigsmateriel inom Förenta staterna och av handeln härmed mellan Förenta staterna och andra länder;

3) att granska resultaten av krigspolitikkommissionens undersökning och att föreslå sådan särskild lagstiftning, som kan anses önskvärd för att fullfölja de syften, som

framställt i nämnda undersökning samt i inledningen till denna resolution;

4) att utreda önskvärdheten av att skapa ett statsmonopol för tillverkningen av vapen, ammunition och annan krigsmateriel och att framlägga förslag härom.

För det ändamål, denna resolution avser, bemyndigas kommittén att hålla förhör, att sammanträda och arbeta på sådana tider och platser under kongressens sessioner och ferier som den finner lämpligt, tills den slutliga rapporten framlagts, att vid vite eller på annat sätt fordra sådana vittnens inställelse och företeende av sådana böcker, handlingar och dokument samt att förestäva sådana eder, taga sådana vittnesbörd och göra sådana utgifter som den finner välbetänkt. (Ett begynnelseanslag av 50.000 dollars ställdes till kommitténs förfogande).

BILAGA II.

Nationernas förbunds s. k. tillfälliga blandade kommission framlade 1921 en enhällig rapport, vari följande anklagelser riktades mot rustningsfirmorna.

De hava, sades det,

- 1) verksamt bidragit till att skapa krigspanik samt föranlett respektive länder att driva krigspolitik och öka sina rustningar;
- 2) sökt muta myndighetspersoner i eget land och i utlandet;
- 3) utspritt falska underrättelser om olika länders lant- och sjömilitära rustningsplaner i syfte att stimulera ökade rustningsutgifter ;
- 4) sökt påverka den allmänna opinionen genom inflytande över tidningar i eget och främmande länder;
- 5) organiserat internationellt samarbete, vangenom kapprustningen skärpts, därigenom att det ena landet spelats ut mot det andra;
- 6) organiserat internationella rustningsindustri-truster, vilka hava höjt priserna på krigsmateriel som sålts till regeringarna.

Den amerikanska senatskommittén av 1934 blottade ännu en del andra metoder. Utgående från de företedda vittnesbörderna fastställde den sålunda bl. a. följande:

- 1) Staternas politik, sådan den yttrar sig i exportförbud och internationella fördrag, trotsas eller kringgås av privata rustningsintressen, som arbeta för profit.
- 2) Hemliga överenskommelser mellan dylika intressen i olika länder påverka eller rent av förhindra regeringarnas försvars- och utrikespolitik.
- 3) Agenter inom Förenta staternas förvaltning uppmuntra vapenhandeln med utlandet. Lant- och sjöförsvarsdepartementen röja för privata firmor hemliga militära ritningar och dokumenter samt tjäna såsom försäljningsagenturer för främmande marknader.
- 4) Amerikanska, brittiska och tyska firmor äro förenade genom patent- och handelsavtal, som främja utbyte av hemliga tillverkningsmetoder samt fördelning av vinster och försäljningsområden.
- 5) Rustningsfirmor, som konkurrera eller samarbeta med andra firmor i hemlandet och utlandet, stimulera kapprustningen mellan staterna.
- 6) Mutning förekommer allmänt såsom ett nödvändigt led för främjandet av vapenhandeln.
- 7) Det är ett allmänt bruk bland rustningsfirmor att sälja vapen samtidigt till båda

parterna i ett pågående krig och att; vid inbördeskrig, beväpna såväl de revolutionära som de regeringstroga partierna.

8) Förenta staternas regering saknar med gällande lagar och förordningar makt såväl att kontrollera utförseln av krigsmateriel till krigförande länder i trots av exportförbud, som att hindra falskdeklaration av skeppslaster till främmande länder.

TILLÄGG.

Kontroll över den privata vapenindustrin i Sverige

Den 4 april behandlade svenska riksdagen ett regeringsförslag om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. Förslaget avsåg att utbygga det förut rådande förfarandet med exportlicenser till ett system, där varje företag måste ha kunglig koncession för att överhuvudtaget få tillverka krigsmateriel. Varje sådan fabrikant skulle vara skyldig att för en särskild statlig kontrollmyndighet redogöra för sin tillverkning, för inneliggande beställningar m. m. Syftet var sålunda att i anslutning till internationella strävanden, som förekommit på området, skapa garantier för att i framtiden den svenska vapenindustrin icke bleve föremål för missbruk i en eller annan riktning. Första lagutskottet tillstyrkte i allt väsentligt regeringsförslaget, men till dess betänkande fogades två reservationer, av vilken den ena, från högerns representanter, yrkade avslag och den andra, från mellanpartiernas representanter, föreslog, att det föreslagna koncessionstvånget endast skulle gälla nya företag. De förra reservanterna förmenade, att Sverige ej borde försätta sig i sämre läge än andra länder och i stället avvakta resultaten av förhandlingarna om vapenfabrikationskontroll i Geneve, medan de senare, vars talan främst fördes av f. utrikesministern E. Löfgren, ansågo det allmänt rättsligt otillfredsställande, att redan existerande företag skulle få sin en gång av samhället beviljade rätt till tillverkning beskuren.

Andra kammaren godtog regeringsförslaget, men första kammaren stannade för den löfgrenska reservationen. De båda kamrarna enade sig emellertid till sist om ett sammanjämningsförslag, enligt vilket de redan existerande företagen intill den 1 januari 1938 efter anmälningsplikt skulle få fortsätta sin tillverkning för att därefter vara skyldiga att begära tillstånd.

Studieplaner

utgivna av ABF till vägledning vid studiet av fredsfrågan och internationella problem..

Nr 10. Fredsfrågan.

Th. Blomqvist Pris 10 öre

Nr 39. Civilisationens kris.

Sven G. Strand Pris 50 öre

Nr 49. Nedrustningsfrågan.

C. J. Brunskog och Sven G. Strand Pris 10 öre

Nr 55. Nationernas förbund.
C. J. Brunskog och Sven G. Strand Pris 10 öre

N r 65. Internationella arbetsorganisationen.
Sven G. Strand Pris 25 öre

Nr 67. Modern utrikespolitik.
Herman Stolpe i samråd med Paul Mohn Pris 25 öre

Nr 73. Rustningsindustrifrågan.
C. J. Brunskog Pris 25 öre

Internationella problem.
Red. Sven Backlund Pris 35 öre

Vid rekvisition av studieplaner angiv endast planens nummer.

ABF:s Centralbyrå
Sveavägen 52 – Stockholm
Tel. 118222, 118224. Postgion, 170.

Intellektuella vapen i kampen för freden.

Skrifter utgivna av Informationsbyrån mellanfolkligt samarbete för fred.
Lilla Nygatan 4, Stockholm.

Tel. 11 38 09. Postgiro 50990.

1. *Kyrkan och freden* av Nathan Söderblom. Bonniers förlag 1930. Pris kr. 1:-.
2. *Tal under Nationernas förbunds församlings tionde ordinarie möte i Genève sept. 1929.* Bonniers förlag 1930. Pris kr. 1: 50.
3. *Nedrustningsfrågan i Nationernas förbund 1920-1929* av C. J. Brunskog. Bonniers förlag 1930. Pris kr. 4: 50.
4. *Nationernas förbund i teori och praktik* av K. Zilliacus. Bonniers förlag 1930. Pris kr. 1:-.
5. *Är fredstanken en illusion?* av Nathan Söderblom. Informationsbyråns förlag 1931. Pris 25 öre. (Nedsatt från 50 öre.) 2:a uppl.
6. *Tal vid Nationernas förbunds församlings elvte ordinarie möte i Genève i sept. 1930.* Informationsbyråns förlag 1931. Pris kr. 1: 50.
7. *Arbetets internationella reglering* av Erik Sjöstrand. Informationsbyråns förlag 1931. Pris kr. 1: 50. 2:a uppl.
8. *Socialism och nationalfascism* av Hendrik de Man. Informationsbyråns förlag 1931. Pris 65 öre.
9. *Fakta om nedrustningen.* Informationsbyråns förlag. 1931. Pris 25 öre. 3:dje uppl.
10. *PanEuropa A. B. C.* av R. N. Coudenhove-Kalergi. 1932. Informationsbyråns förlag. Pris

- 50 öre.
11. *Fakta om Nationernas förbund*. Ny kompl. uppl. Informationsbyråns förlag 1935. Pris 35 öre.
 12. *Fakta om rustningsindustrin*. Sammanställda av Carl J. Brunskog. Informationsbyråns förl. 1933. Pris 65 öre.
 13. *Den moderna fredsrörelsen* av Carl J. Brunskog. Informationsbyråns förlag 1933. Pris 35 öre.
 14. *Kampen mot rustningsindustrin*. Informationsbyråns förlag 1934. Pris 35 öre.
 15. *Fredsrörelsens A B C* av Anna T. Nilsson. Informationsbyråns förlag 1934. Pris kr. 1: 25.
 16. *Sovjetunionen och Nationernas förbund* av Eurasiat. Informationsbyråns förlag 1934. Pris 35 öre;
 17. *De amerikanska rustningsfirmornas metoder*. Senatskommitténs avslöjanden sammanställda av Carl J. Brunskog. Informationsbyråns förlag 1935. Pris 35 öre.
 18. *Ett brittiskt fredsprogram*. Labour Party's utrikespolitik med inlägg av Hugh Dalton och Arthur Henderson.

Informationsbyråns förlag 1935. Pris 35 öre.

Pris 35 öre.

Anden udgave udgivet af det danske Fredsakademi, januar 2008.

Sideombrydning som i originalen men skred i sideobrydningen grundet ændret papirformat. Indscannet af Holger Terp som en del af fredsakademiets dokumentation af det militær-industrielle kompleks historie og udvikling.